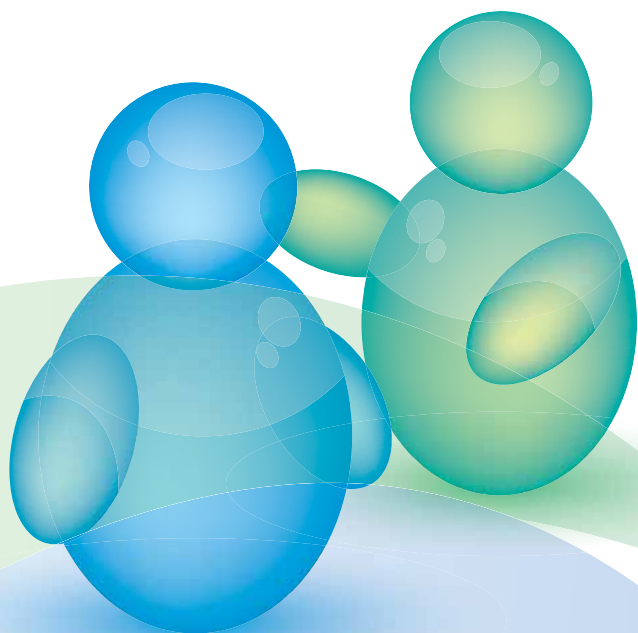

VADEMECUM BAZÁLNÍ STIMULACE

Příručka pro nejbližší osoby pacientů ošetřovaných
v konceptu Bazální stimulace

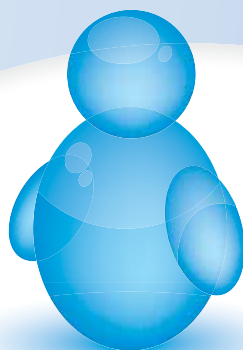

„Člověk je bez rodiny jako strom bez života.“

OBSAH

Úvod	3
Něco málo z historie	4
Bazální stimulace	5
Komu je určena?	6
Jaké možnosti nabízí koncept Bazální stimulace	7
Autobiografická anamnéza	16
Desatero Bazální stimulace	17
Závěrem	18
Kontakty	19

Ú V O D E M

Naše příručka přináší užitečné informace o Bazální stimulaci – moderním ošetrovatelském konceptu podloženém vědeckými poznatky.

Koncept Bazální stimulace nabízí pacientům v jejich nelehké situaci individuální a osobní ošetrovatelskou péči, jejímž smyslem je zohledňování životních zvyklostí a vytváření příjemného okolního prostředí - co nejvíce přibližující domov.

Významnou součástí této péče je spolupráce rodiny a nejbližších přátel pacienta. Bez jejich pomoci by byla ošetrovatelská péče v konceptu Bazální stimulace málo efektivní.

Pracoviště Neurochirurgické kliniky FN Brno úspěšně poskytuje bazálně stimulující péči pacientům v těžkém stavu již od roku 2003.

Ošetřující personál si velmi váží spolupráce s rodinnými příslušníky a ostatními blízkými pacientů, a proto je tu připravena příručka určená všem, kteří chtějí podpořit své blízké v jejich uzdravování.

Předložená publikace by měla pomoci objasnit Bazální stimulaci a vše co k ní patří. Jsou zde uvedeny i praktické rady a instrukce, které by měli přispět ke snadnějšímu porozumění uvedené problematiky a spolupráci se zdravotnickým personálem.

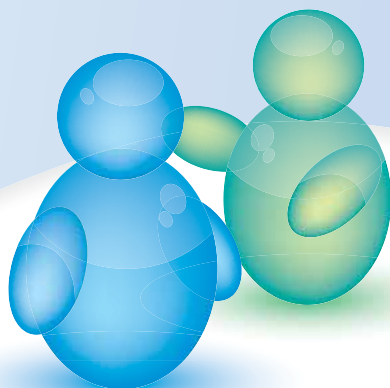
NĚCO MÁLO Z HISTORIE ...

Autorem konceptu Bazální stimulace je profesor Andreas Fröhlich, německý odborník v oblasti speciální pedagogiky. Pracoval v rehabilitačním centru v Německu, kde se věnoval dětem, které se narodily s těžkým psychosomatickým postižením.

Těmto dětem umožnil podpořit vnímání, rozvoj osobnosti a výrazné zlepšení komunikace se svým okolím. Vycházel z toho, že se musí těmto postiženým dětem dostávat minimálně takových stimulů jako v prenatálním období.

Do ošetrovatelské péče přenesla koncept profesorka Christel Bienstein, původně zdravotní sestra.

Karolína Friedlová jako jediná certifikovaná lektorka uvedla koncept Bazální stimulace do praxe v České republice. Od roku 2000 pak u nás o konceptu Bazální stimulace přednáší a publikuje. Ve Frýdku-Místku v roce 2005 založila Institut Bazální stimulace.

BAZÁLNÍ STIMULACE

Bazální stimulace je vědecký pedagogicko-ošetrovatelský koncept s více než třicetiletou historií, který podporuje v nejzákladnější (bazální) rovině lidské vnímání, pohyb a komunikaci.

Každý člověk vnímá pomocí smyslů (smyslových orgánů), které vznikají a vyvíjejí se již v embryonální fázi vývoje lidského zárodku. Prostřednictvím smyslů vnímá člověk sebe sama a okolní svět. Strukturovaná péče dle konceptu bazální stimulace podporuje na základě sestaveného individuálního plánu péče o klienta jeho vnímání, komunikační, kognitivní a pohybové schopnosti. S tím úzce souvisí i uspokojování potřeb v oblasti udržování a upevňování vztahů. Lidé v nelehkých životních situacích s omezenými možnostmi komunikace, vnímání a pohybu potřebují strukturovanou péči, která jim umožní integraci do života s maximálním využitím jejich dřívějších životních návyků a zkušeností.

Cílem péče v konceptu Bazální stimulace je pochopit potřeby klienta, porozumět stylu jeho komunikace a na základě toho mu poskytnout prostor pro orientaci, jistotu a další rozvoj jeho osobnosti.

Všichni si myslíme, že poškození mozku je nevratná záležitost, ale ono tomu tak není. Lidský mozek disponuje schopností plasticity, což znamená, že propojená síť neuronů umožňuje přenášet informace na vícero míst. Proto, pokud dojde k postižení mozku, je vhodnou stimulací poškozená část schopna obnovit svoji funkci, nebo tuto funkci může převzít i okolní část.

K O M U J E U R Č E N A ?

Bazální stimulace je vhodná pro klienty všech věkových kategorií, a to na různých úrovních péče.

Koncept se využívá v intenzivní péči, péči na standardních odděleních, v zařízeních pro seniory, ústavech sociální péče pro děti i dospělé a také v domácí a hospicové péči. V oblasti intenzivní medicíny je využitelný v péči o nezralé novorozence, dětské intenzivní péči, ale také v péči o dospělé.

Pro zdravotnický tým znamená koncept Bazální stimulace rozšíření svých odborných kompetencí. Při sestavování terapeutického plánu se vychází z analýzy klientova mentálního a somatického stavu, jeho zachovaných schopností a potřeb. Na základě vývoje stavu klienta a jeho reakcí se pak adekvátně přeprocovává terapeutický ošetřovatelský plán.

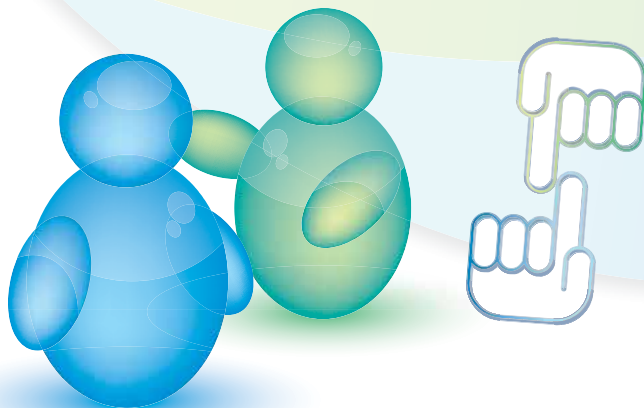
JAKÉ MOŽNOSTI NABÍZÍ KONCEPT BAZÁLNÍ STIMULACE?

1. Základní prvky stimulace

- **somatická stimulace**
(stimulace vjemů z povrchu těla a z vnitřního prostředí lidského organismu)
- **vestibulární stimulace**
(stimulace rovnovážného ústrojí, podpora prostorové orientace a vnímání pohybu)
- **vibrační stimulace**
(zprostředkování vnímání těla jako celku)

2. Nástavbové prvky stimulace

- optická stimulace (zrakové vjemy)
- auditivní stimulace (sluchové vjemy)
- orální stimulace (vjemy z oblasti dutiny ústní, podpora příjmu potravy)
- olfaktorická stimulace (čichové vjemy)
- taktilně-haptická stimulace (hmatové vjemy)

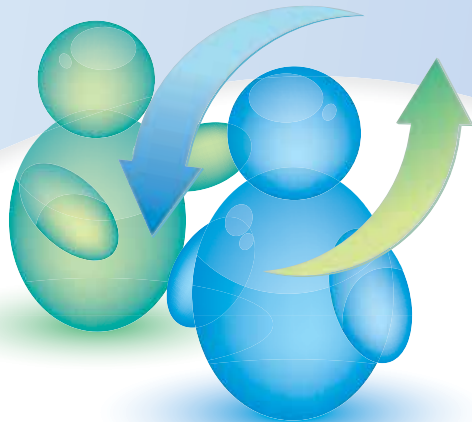
SOMATICKÁ STIMULACE

Základem je somatické vnímání, které nám poskytuje vjemy z povrchu těla a vnitřního prostředí organismu.

Somatická stimulace zprostředkovává vnímání vlastního těla a tělesných hranic. Je zajišťována prostřednictvím kvalitních doteků. Tyto doteky by měly být netraumatizující, pacient by z nich neměl cítit strach a nejistotu, ale naopak by měly být klidné, prováděné celou plochou ruky a s určitým stálým tlakem.

Možnosti somatické stimulace:

1. **Iniciální dotek** – cílený dotek pro sdělení počátku a ukončení naší přítomnosti či činnosti u pacienta
2. **Koupele** – zklidňující nebo osvěžující
3. **Masáže** – např. stimulující dýchání
4. **Polohování s ohraničením těla** (kuličkovými polštáři)

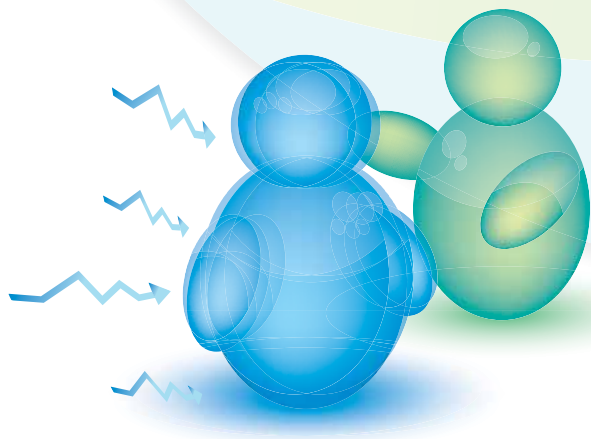
VESTIBULÁRNÍ STIMULACE

Zdravý člověk se neustále pohybuje, mění své polohy v důsledku různých činností vykonávaných během dne. Vnitřní sluchový orgán s rovnovážným ústrojím tak získává stálý přísun podnětů, které může zpracovávat.

Cílem této stimulace je podpora vnímání rovnováhy, orientace, vnímání pohybu a polohy těla.

Možnosti stimulace:

1. Houpací pohyby v lůžku
2. Otáčivé pohyby hlavy
3. Nácvik tzv. pohybu ovesného klasu v ovesném poli

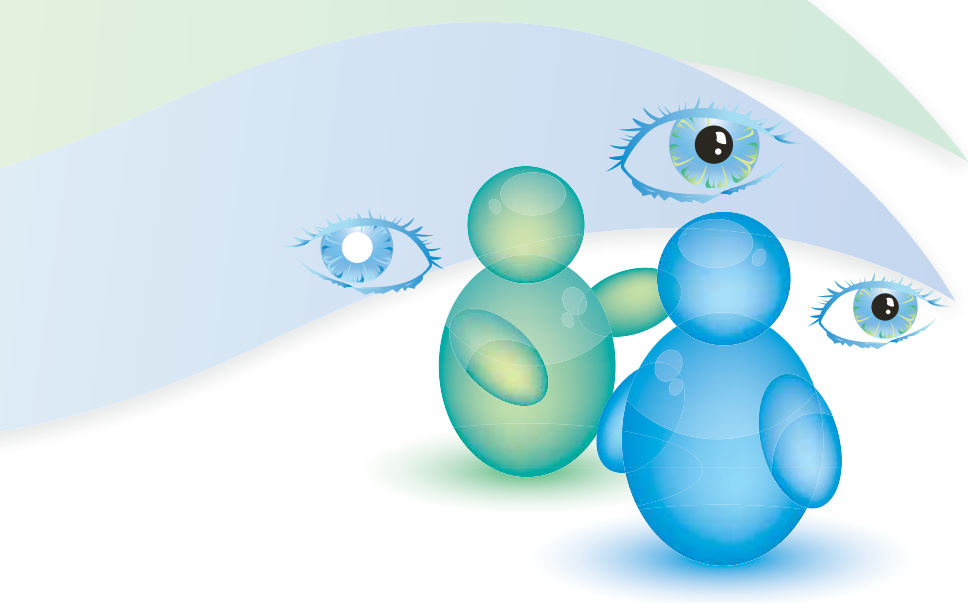

VIBRAČNÍ STIMULACE

Poskytuje vnímání vibrací od periferie dovnitř těla. Umožňuje pocítit tělesnou hloubku, tělo, jeho vnitřní stabilitu a tělesné hranice.

Možnosti stimulace:

1. Hlas
2. Ruce
3. Elektrické přístroje

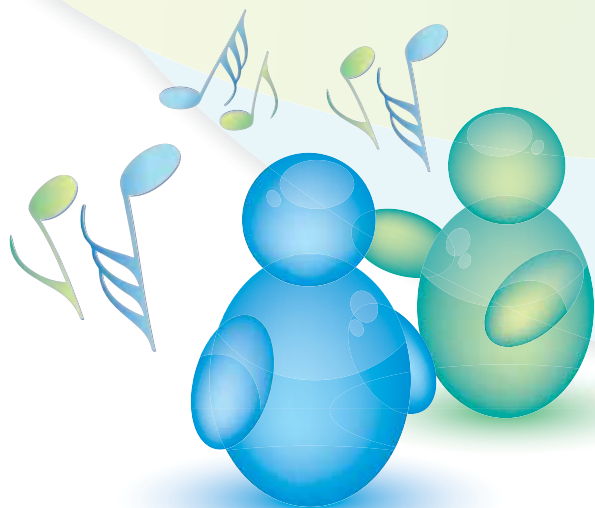
OPTICKÁ (ZRAKOVÁ) STIMULACE

Zrak nám umožňuje zorientovat se v prostoru, schopnost vnímat okolní prostředí a uspořádat jej. Dává nám pocit jistoty a schopnost se učit.

Možnosti stimulace:

1. Fotografie nejbližší rodiny a přátel
2. Výzdoba prostředí
3. Televize
4. Barevné povlečení

Možnosti stimulace by měly zohlednit autobiografickou anamnézu a jejich variabilita záleží na kreativě ošetřujícího personálu a rodiny.

AUDITIVNÍ STIMULACE (SLUCHOVÁ) STIMULACE

Cílem je stimulace sluchového vnímání a rozlišovací schopnosti pro jednotlivé zvuky. Sluch je velmi důležitý pro navázání kontaktu s nemocným a je spojen s iniciálním dotekem.

Možnosti stimulace:

1. Zpěv
2. Hudba
3. Vyprávění
4. Nástroje

ORÁLNÍ (ÚSTNÍ) STIMULACE

Ústa jsou nejcitlivější a nejaktivnější tělesnou zónou. Pro většinu lidí mají zásadní význam a to nejen pro příjem potravy, ale také pro schopnost zprostředkovat člověku pocity požitku a rozkoše. Ústa mají velmi blízký vztah k vnímání čichovému.

Možnosti stimulace:

1. Oblíbené nápoje
2. „Cucací“ váčky (chipsy, gumoví medvídci, čokoláda)

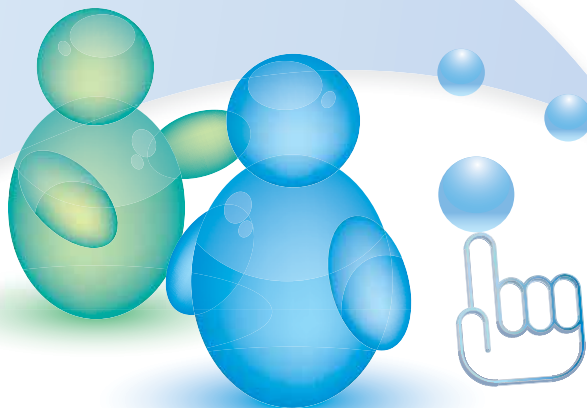
OLFAKTORICKÁ (ČICHOVÁ) STIMULACE

Vůně a pachy jsou pro lidský organismus hlavními vyvolavateli vzpomínek ať už kladných či záporných. Asociují roční období, situace i lidi.

Čichové stimuly nenabízíme kontinuálně, aby si na ně pacient nezvykl. Podáváme v dávkách.

Možnosti stimulace:

1. Vůně
2. Pachy

TAKTILNĚ - HAPTICKÁ (DOTEK - HMAT) STIMULACE

Schopnost lidské ruky rozpoznávat předměty umožňuje získávat během života zkušenosti a ty uchovávat v paměti.

Používáme předměty oblíbené nebo ty, s kterými klient každý den pracoval.

Možnosti stimulace:

1. Hračky
2. Hrníčky
3. Ručníky
4. Teplo a chlad
5. Předměty z denního života i práce
6. Kožešina

AUTOBIOGRAFICKÁ ANAMNÉZA

Ani sebelepší aplikovaná Bazální stimulace nepřináší účinek, pokud nejsou při stimulaci zohledněny individuální zvláštnosti pacienta. Ty jsou získávány od nejbližších příbuzných při rozhovoru o životě pacienta, jeho zvycích, návycích a zálibách..

Vážení příbuzní,

do naší péče jste svěřili svého partnera/partnerku, rodinného příbuzného nebo svého přítele/přítelkyni. Přáli bychom si, aby náš přístup k němu byl co nejosobnější. Chceme nabídnout péči, která bude hodně blízká známému prostředí (domov, práce, oblíbené aktivity). Proto bychom Vás chtěli požádat o sdělení zvyklostí a dalších informací z osobního života vašeho příbuzného.

Díky těmto poznatkům se vynasnažíme zmírnit jeho extrémní situaci a pomoci přizpůsobit se novému okolí. Máme na mysli prostředí, kde není vše přívětivé - směs různých zvuků, jiný rytmus spánku a bdění, lůžko, na které není zvyklý, mnoho kabelů a hadic, které jsou ale momentálně důležité pro léčbu a sledování celkového zdravotního stavu. K tomu ještě cizí hlasy, jiné prostředí, nezvyklé činnosti a mnoho dalšího mají na pacienta stresující vliv.

Bazální stimulace nabízí možnost do tohoto nového a neznámého prostředí začlenit návyky pacienta. Proto jsou pro nás velmi důležité vaše odpovědi na otázky v příloženém **dotazníku pro příbuzné**. My a náš pacient – Váš příbuzný – vám budeme vděční. Odpovědi si můžete v klidu připravit doma. U každé otázky je vyčleněn prostor pro Vaše poznámky.

Ošetřující sestra se s Vámi domluví na termínu prvního rozhovoru, kde budeme potřebovat získat informace o Vašem příbuzném.

Dále bychom, prosím, potřebovali pro Vašeho příbuzného přinést níže uvedené věci:

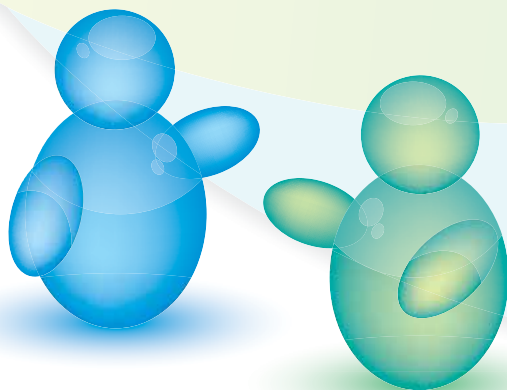
- **osobní oblíbené toaletní potřeby** – voda po holení, mýdlo, sprchový gel, parfém, zubní pasta atd. pro zpříjemnění péče o tělo
- **oblečení** – vlastní pyžamo, ponožky, případně i - k lepší stimulaci, nošené, nevyprané oblečení (bavlněné tričko, košile, šála) od nejbližších – nasáklé vlastní vůni.
- **fotografie** jeho vlastní i nejbližších osob (partnera/partnerky, dítěte, matky, otce, přátel apod.), fotografie z dovolených a jiných akcí, popřípadě obrázky jemu známé a oblíbené (jsou doporučovány především obrázky malované dětmi) – vše nejlépe ve formátu A4. Tímto můžeme podpořit vyvolání vzpomínek, tolik potřebných k posílení činnosti mozku.

Předem děkujeme za vaši spolupráci. Jsme vám k dispozici k zodpovězení jakýchkoliv dotazů.

DESATERO BAZÁLNÍ STIMULACE

1. Přivítejte a rozlučte se s klientem pokud možno vždy stejnými slovy.
2. Při oslovení se ho vždy dotkněte na stejném místě.
3. Hovořte zřetelně, jasně a ne příliš rychle.
4. Nezvyšujte hlas, mluďte přirozeným tónem.
5. Dbejte, aby tón vašeho hlasu, vaše mimika a gestikulace odpovídaly významu.
6. Při rozhovoru s klientem používejte takovou formu komunikace, na kterou byl zvyklý.
7. Nepoužívejte v řeči zdrobněliny.
8. Nehovořte s více osobami najednou.
9. Při komunikaci s klientem se pokuste redukovat rušivý zvuk okolního prostředí.
10. Umožněte klientovi reagovat na vaše slova.

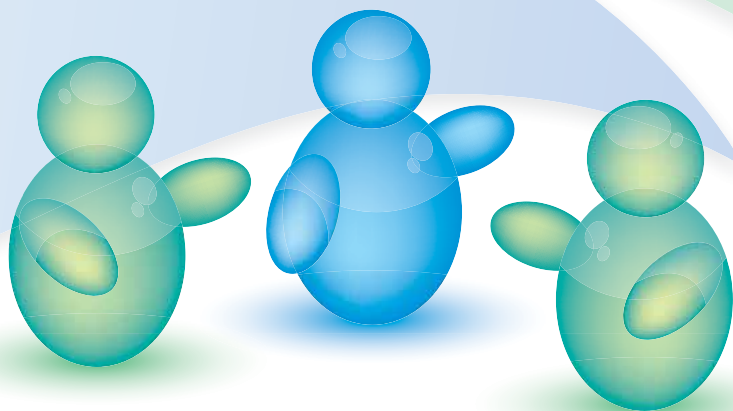
Z Á V Ě R E M

Prvky bazální stimulace vnáší do ošetrovatelské péče ještě něco jiného – lidskost. Bazální stimulace umožňuje respektovat pacientovu autonomii, důstojnost a jeho názor. Nezapomíná na zkušenosti, zvyklosti a vzpomínky. I když bude péče ze strany zdravotnického personálu nabízena co nejprofesionálněji, tu, kterou si pacient sám nejvíce přeje a touží mít, péči ze strany rodiny, tu hodnotí jako nejlepší, nejpříjemnější a nejžádanější. Hodně záleží na tom, jaké vztahy v rodině mezi pacientem a jednotlivými členy byly, na její vnitřní síle a chuti pomoci.

Koncept bazální stimulace vám umožňuje, dokonce nabízí, maximálně se zapojit do péče o svého blízkého. Jen na vás teď záleží, jak dokážete přeorganizovat svůj čas, své priority a zapojit se spolu s námi do péče o vašeho příbuzného a pomoci mu najít cestu zpět.

„Dokonce i nemoc se Ti stane přijatelnější. Víš-li, že jsou Ti na blízku lidé, kteří na Tvé uzdravení čekají jako na svátost.“

A. P. Čechov

Zpracovaly: Mgr. Hedvika Borýsková, Marcela Pajtllová, Eva Zapletalová,
Jarmila Bezrouková, prosinec 2010.

Použitá literatura

1. Friedlová, K.: Bazální stimulace v základní ošetrovatelské péči.
1. vyd. Praha: Grada, 2007. 168 s. ISBN 978-80-247-1314-4.
2. Friedlová, K.: Bazální stimulace pro učitele předmětu ošetrovatelství
1. a 2. díl. 1. vyd. Frýdek-Místek: 2005. 100 s. ISBN 80-239-6132-2.

Přejeme vám i vašim blízkým hodně úspěchů.

Ošetroující personál
Neurochirurgické kliniky FN Brno

Bližší informace o konceptu můžete získat od proškoleného personálu na Neurochirurgické klinice
FN Brno a také na internetových stránkách Institutu bazální stimulace:

www.bazalni-stimulace.cz

